సంధియుగంలో సరోజ

వాలిచర్ల కృష్ణమూర్తి

ప్రియమైన కళ్యాణీ!

నీవు రాసిన జాబు అందింది. దయనీయమైన నీ స్థితికి నేను విచారిస్తున్నాను. నీవు రాసినట్లు నీ అగచాట్లసంసారానికి కేవలము నీ అత్త, భర్తలే కారణంగాదు. వారు కొంతవరకు కారణం కావచ్చు. అసలు కారణం వేరే వుంది.

మనం కాలేజీలో చదువుకుంటుండే రోజుల్లో కన్న కలలన్నీ కల్లలేననీ వాస్తవ జీవితానికీ, ఊహా జీవితానికీ ఇంత తేడా ఉన్నదేమిటనీ ఆశ్చర్యపడుతూ రాశావు. నిజమే. అబలగా, విలాస వస్తువుగా మహిళను మలచి తమ స్వార్థానికి బలి పెట్టుకున్న సాంఘిక వ్యవస్థే అందుకు కారణం. అస్తవ్యస్తపు యీ సాంఘిక వ్యవస్థ పూర్తిగా మారనిదే మన అగచాట్ల సంసారాలు కుదుటబడవు.

అయితే నన్నుగురించీ, నా జీవిత పరిస్థితుల గురించీ రాయమన్నావు. నాకూ రాయాలనే వుంది. కానీ తీరిక దొరకటంలేదు.

"అంత తీరికలేని ఘనకార్యాలు ఏమి చేస్తున్నావే తల్లీ!" అని నీకు కోపము రావొచ్చు. కనుకనే తీరిక చేసుకుని రాశాను. చదువు. నీకే తెలుస్తుంది.

అసలు నన్నింతవరకు చదివించాలని మానాన్నకు సుతరామూ యిష్టములేదు. అయినా మా అమ్మ పట్టుబట్టినాన్నతో వాదులాడి ఎప్పటికప్పుడునా చదువు సాఫీగా సాగేందుకు అవకాశం కల్పించేది.

మా ఊరి హయ్యరెలిమెంటరీ స్కూల్లో ఎనిమిదవ తరగతి ఇంగ్లీషుతో పాసయ్యాను. అటు తర్వాత హైస్కూల్లో చేర్పించేందుకు అమ్మ నాన్నను అడిగింది. ఆయన ససేమిరా వీల్లేదు అన్నాడు. ఆడపిల్లలు చదివే అలవాటు అసలు మాయింటా వంటా లేదన్నాడు. అంతగా కావాలిస్తే అవధాన్లుగారి దగ్గర సంస్కృతం చదువుకొమ్మన్నాడు. ఇంగ్లీషు వద్దంటే వద్దన్నాడు.

అమ్మ పట్టుదల విడిచి పెట్టలా. ఐదురోజులు ఆయనతో హోరాహోరీ వాదించింది. చివరకు ఎలాగో వప్పించింది. నేను హైస్కూల్లో చేరాను.

నేను చక్కగా డ్రస్ చేసుకొని పుస్తకాలతో స్కూలుకు వెళ్లుతుంటే అమ్మ అంతులేని ఆనందం పొందేది. ఇరుగుపొరుగు తన స్నేహితురాండ్రతో నన్నుగూర్చి మహా ఘనంగా చెప్పుకొనేది. వారు ముఖప్రీతికి అమ్మను సమర్థించినా చాటున మాత్రం - ఈమె గారంగ చదివిస్తున్న దమ్మా హైస్కూలు చదువు. యీ మాత్రం యింకెవరికీ చేతగానట్లు! మింగ మెతుకు లేదు. మీసాలకు సంపెంగ అని—ఆ రామశర్మ ఏ గడ్డినో కంపనో తిని నాలుగురాళ్లు తెస్తావుంటే యీవిడా, కూతురు ఎగరవేసి మింగుతున్నారు." అని తిట్టిపోసుకునేవారు...

ఒకనాడు అవధానిగారి భార్య. ఆ యింటి పొరుగావిడా నే బడికి వెళుతూండగా చూశారు. గుమ్మాల్లో నిలబడి బుగ్గలొత్తుకుంటు - "ఏం పితప కాలమే తల్లీ! ఆ మొగ పిలాడితో నవ్వుతూ పేల్తూ ఆ నడకేవిటీ! ఆ జడలేవిటీ! ఆ బొట్టేవిటీ! ఆ కట్టేవిటీ!!" - అని దీర్ఘాలు తీయటం మొదలెట్టారుట. అవధాన్లుగారితో మాట్లాడి వస్తున్న మా నాన్నగారి చెవిన పడ్డవి వారి మాటలు. ఇంటికి చేరిన నాన్న యిహ అమ్మమీద ఎంతహంగామా చేశాడో చెప్ప వీల్లేదారోజు -

నేను ఫస్ట్ మార్కుల్తో స్కూలుఫైనల్ పాసయ్యాను. ఇహ మా అమ్మ సంతోషానికి పట్టపగ్గాల్లేవు. నన్ను కాలేజీలో చదివించాలని పట్టుబట్టి కూర్చుంది.

మా నాన్నకు యిష్టం లేకపోయినా నేనూ, అమ్మ చేసిన సత్యాగ్రహానికి తట్టుకోలేక దిగివచ్చి మా కోర్కెను అంగీకరించాడు. ఇప్పుడింకో అవాంతరం రానేవచ్చింది. ధనమూలంగదా యీ జగత్తంతా. మాకు అదో పెద్ద సమస్యగా తయారైంది. దాన్ని ఆధారం చేసుకుని నాన్న అమ్మను

విలదీసి అడిగాడు.

"మా అమ్మగారిచ్చిన యకరాపొలం అమ్మి అయినా సరే అమ్మాయికి కాలేజీ చదువు చెప్పించాల్సిందే." అన్నది అమ్మ నిశ్చయంగా.

పొలం అమ్మటం నాన్నకు యిష్టంలేదు. నాన్న పొలంయాభై సెంట్లూ, అమ్మకిచ్చింది ఎకరా. ఆయకరా యాభై సెంట్లు మాత్రమే జీవనాధారం. అ కాస్తా పోయినతర్వాత మనగతేమిటి? అమ్మాయి మహావుంటే ఇంకో రెండేండ్లేగదా మన దగ్గరుండేది. పిల్లను ఏ అయ్యకో యిచ్చి ముడివేసిన తర్వాత మనమెల్లా బ్రతకటం? అని ఆలోచిస్తున్నాడా అనిపించింది ఆయన ముఖంచూసిన నాకు.

ఓ ఐదు నిమిషాలు ఆలోచించినతర్వాత - సరే నీ యిష్టం. తర్వాత నన్ననకు..." అని లేచి వెళ్ళాడెక్కడికో.

ఆ రోజు రాత్రి ప్రొద్దుపోయినతర్వాత నాన్న యింటికి వచ్చాడు. వస్తూనే తన గదికి వెళ్ళి పడుకున్నాడు. మరునాడుదయం కాఫీ త్రాగిన వెంటనే- "అమ్మా! సరూ!" అని పిలిచాడు. "ఏమిటి నాన్నా!" అని నేనాయన గది గుమ్మములోకి వెళ్ళి నిలబడ్డాను.

"నీ పెట్టే, బట్టలూ సర్దుకో. బండికి టయిం అయింది." అన్నాడు.

నాకెంతో సంతోషమైంది. వెళ్ళి అమ్మతో చెప్పాను. ఆమె వంటింటిని విడిచి యివతలకు వచ్చి నాన్నతో మాట్లాడుతూవుంది. నేను నా బట్టలు వగైరా సరంజామానంతా సర్దుకున్నాను. ప్రయాణానికి సిద్ధమై అమ్మ దగ్గరకు వచ్చాను. ఆమె ముఖం చాలా గంభీరంగావుంది. నా పరోక్షంలో వారిద్దరేం మాట్లాడుకున్నారో నాకు తెలీదు. నేను అమ్మను సమీపించగానే నాన్న నా గదిలోనికి వెళ్ళి నా పెట్టె బేడా పట్టుకుని వాకిట్లోకి నడిచాడు.

అమ్మ రెండు కళ్ళనుండి రెండశ్రువులు నా శిరస్సుపై రాలినై. అది సంతోషమో దుఃఖమో నాకర్థంకాలేదు. "ఎందుకమ్మా ఏడుస్తున్నావ్!" అన్నాను.

"లేదమ్మా...నే నెందుకేడుస్తాను. నిన్ను కాలేజీ చదివించగలుగుతున్నందుకు సంతోషంగా వుంది తల్లీ. నువ్వు నాన్నతోవెళ్ళి కాలేజీలో చేరి చక్కగా చదువుకుని ఫస్ట్‌క్లాస్‌లో పాసవ్వాలి...చూడమ్మా ఎవ్వరికి పిల్లలతో స్నేహం చెయ్యొద్దు. నేను వారం పదిరోజుల్లో వస్తాను. నువ్వుమాత్రం టెంగ పెటు కొక వారానికో ఉత్తరంముక్క రాస్తూ వుండు." అన్నది అమ్మ కళ్ళు తుడుచుకుంటూ.

అమ్మ నన్ను వీధి చివరివరకూ వచ్చి సాగనంపింది. గంట ప్రయాణం విజయవాడకు. యీ గంటలో మా నాన్న నా కెన్నో విషయాలు చెప్పాడు. ఒంటరిగా కాలేజి బయటకు రావద్దన్నాడు. తోటి విద్యార్థులతో, హాస్టలు అధికారులతో ఎలా మెలగాలో, ఎలా మాట్లాడాలో వివరించాడు. తను, అమ్మా నన్ను ఒంటరిగా విడిచి వుండటం ఎంతో బాధాకరంగా ఉంటుందన్నాడు.

మే మెక్కిన రైలు కృష్ణాబారేజి దాటింది. వెళ్ళి స్టేషన్‌లో ఆగింది. మేము రైలు దిగి రిక్షా చేసుకుని టౌనులో కెళ్లాము. మా నాన్న నెరిగిన వాళ్ళెవరో వుంటే రెండురోజులున్నాం వాళ్ళింట్లో. మూడోనాడు నన్ను కాలేజీ హాస్టలులో దిగబెట్టి, జాగ్రత్తగా మసలుకోమని చెప్పి యింటికి వెళ్ళాడు నాన్న.

వారం రోజులు నాకంతా అయోమయంగా వుంది. ఎవరిని పలుకరించాలన్నా భయంగా వుండేది. ఏమీ తోచేదిగాదు. బిక్కు బిక్కుమంటూ ఉండేదాన్ని. యింతలోనే పరిచయమైంది కళ్యాణి. నీపై నాకు సదభిప్రాయం ఏర్పడింది. నిన్నువిడిచి పెట్టి క్షణ ముండేదాన్నిగాదు. నీకు చెప్పకుండా ఏ పనీ చేసేదాన్నిగాదు.

కొంతకాలానికి లలితా, శాంతా వాళ్ళతో స్నేహం ఏర్పడినా వారిపై నాకంత అభిమాన మేర్పడలేదు. వాళ్ళకెప్పుడూ సినిమాల గొడవా, నావెల్సు చదువూ తప్ప సాటివారి సంగతే పట్టేది కాదు. క్లాస్ పుస్తకాలసలే చదువరు. పైగా తాను భాగ్యవంతుల బిడ్డనని లలితా, తను యం.యల్.ఏ. కూతురినని శాంతా గొప్పలు చెప్పుకునే వారు.

ఒకనాడు ఇన్‌టయింలో మా నాన్న డబ్బు పంపలేక పోయాడు. నీ వద్దా ఫీజుకు మినహా ఏమీ మిగలలేదు. అప్పుడు నేను లలితను, శాంతను డబ్బిమ్మనీ: మా నాన్న పంపగానే వడ్డీతో సహా యిస్తానని ప్రాధేయ పడ్డాను. వాళ్ళ దగ్గరవద్దా అవసరానికి మించి డబ్బు వుండి కూడా నాకు సహాయం పడలేదు. పైగా డబ్బులేని వాళ్ళకు కాలేజీ చదువు ఎందుకని యీసడించుకున్నారు. ఆ రోజు నా స్థితికి కంటికి కడివెడుగా ఏడ్చాను.

ఒకనాడు మా నాన్నకు జబ్బు చేసిందని అమ్మ లెటరురాస్తే యింటికి వెళ్ళడానికి కనీస చార్జీలు కూడా లేకపోతే నీదగ్గరే పదిరూపాయిలు బదులుపట్టుకెళ్ళాను. కనీసం గైడ్సు కొనేందుకు కూడా డబ్బు లేక బాధపడేదాన్ని. నీవు రాత్రులు పదిగంటల వరకు చదివి నిద్రపోయినతర్వాత నీ పుస్తకాలు నేను చదువుకునేదాన్ని. ఇట్లా ఆర్థిక దుస్థితిలో నా చదువు సాగించాను. మా అమ్మ కడుపునిండా తినక, నానా బాధలు పడుతూ నన్ను చదివించింది. నేనుకూడా మొండి పట్టుదలతో చదివాను.

ఎలాగో నాలుగేండ్లూ గడిచినవి. చివరి రోజు మన మిద్దరం స్టేషన్‌దాకా కలిసివచ్చాము. యింతలో మా వూరు వెళ్ళే రైలు బయలుదేరుతుంది నీ దగ్గర సెలవు తీసుకొని టికెట్టు కొని, వెళ్ళి రైలెక్కాను. గంటలో మావూరు చేరాను. నా కొరకు స్టేషన్‌లో ఎదురు చూస్తున్న నాన్న నా చేతిలోని పెట్టె నందుకొని అన్నాడు. "ప్రయాణం కష్టంలేకుండా సాగిందా అమ్మా." అని.

"నా ప్రయాణానికేంగాని, నీ ఆరోగ్యం ఎట్లా వుంది నాన్న" అని అడిగాను.

"ఏదో...ఇట్లా వున్నాను." అంటూ గేటుదాటి ముందుకు నడిచాడు నాన్న. నేను హేండ్‌బాగ్ నుండి టికెట్‌తీసి స్టేషన్ మాస్టరుకిచ్చి నాన్నను సమీపించాను. అప్పటికే ఒకరిక్షా మాటాడి ఎక్కి కూర్చున్నాడు నాన్న. నేనూవెళ్ళి నాన్న ప్రక్కనే కూర్చున్నాను. రిక్షా పెద్దబజారుగుండా దూసుకు పోతూవుంది.

పీర్ల పంజాదాటి హైస్కూలు సమీపించాము. నాకప్పుడు అవధాని మామయ్య, వాసుబావా గుర్తు కొచ్చారు. మానాన్ననడిగాను. "అవధాని మామయ్య వాసుబావవాళ్ళూ బాగున్నారా నాన్నా!" అని.

వాళ్ళపేరు వినగానే నాన్నకెక్కడలేని కోపం వచ్చింది. "వాళ్ళకేం సుబ్రహ్మణ్యంలాగున్నారు.... వాడికెంత గర్వం! తనేదో పెద్ద పండితుడనని, తన కొడుకు ఇంజనీరు చదువుతాడని పొంగిపోతున్నారు..." అని కోపంగా అన్నాడు. చుట్ట పొగ వదులుతూ వేస్తూ మనసు కొట్టాడు. మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

"అదేమి చోద్యమో! ఆ వాసుగాడే నాకు అల్లుడు కావాలి అంటుందేం మీ అమ్మ?... రోజూ పదిసార్లు మన వీధినే వస్తూపోతూ వుంటారు. ఒక్కసారైనా మనింటివైపు చూసి ప్రేమగా మాట్లాడిన పాపానపోరు... అయినా పెళ్ళి ఉద్దేశ్యం వాళ్ళకూ ఉండాలిగా." అన్నాడు కడుపులో వున్నదంతా వెళ్ళగక్కుతూ.

మా నాన్న వాలకం నాకు తెలిసిపోయింది. ఆయన్ను రెచ్చగొట్టడం భావ్యంకాదుగా. అందుకే అన్నాను. "మీరన్నది నిజం నాన్నా.. అయినా వాళ్ళకూ మనకూ సంబంధమేమిటి! డబ్బు కలిగిన వాళ్ళు. వియ్యమైనా కయ్యమైనా సరి జోడీ కావాలి." అని.

"అవునా!... మీ అమ్మకు తెలియదు. ఏమో యిది చెప్పమ్మా." అన్నాడు [illegible] యింతలో రిక్షా యింటిముందు ఆగింది.

కళ్యాణీ నేను కాలేజీలో చేరేనాటి [illegible] పరిస్థితికీ యీనాలుగేండ్ల తర్వాత పరిస్థితికీ [illegible] మార్పు కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించింది [illegible] నాన్న స్టాంపులు, దస్తావేజులు, ప్రోనోట్లు [illegible] కొద్దో గొప్పో ప్రయివేటు [illegible] చేసి [illegible] బాలక ఎకరా యాభై సెంటు పొలం [illegible] కర్పూరంలా హరించుకుపోయింది. ఇహ ఒక్క పెంకుటిల్లు మాత్రం మిగిలింది.

ఇహ మా అమ్మలో ఎంత మార్పో చెప్ప లేను. దబ్బపండులాగ నిగనిగలాడుతూ [illegible] లాడే ఆమె ముఖంలో నీలిరేఖలు కనబడుతున్నాయి. ఎంతటి కష్టమైన ఓర్పుతో నేర్పుతో [illegible] గల్గిన ఆమె యిప్పుడు క్షణ క్షణమూ [illegible] నాకు తెలియని బాధ నేదో అనుభవిస్తుంది. అయితే ఆమెలోని పట్టుదలమాత్రం సడలలేదు కళ్యాణీ!

ఇహ మా నాన్న విషయం సరేసరి ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తూ వుంటాడు. ఏదో పెద్ద భారం మోస్తున్న వానిలా మనిషి కృంగి పోయున్నాడు. అప్పుపెట్టిన వాళ్లు కొందరు యింటిచుట్టూ తిరిగి పోతున్నారు. నాన్న యింటివద్ద లేనప్పుడు ఆ అప్పుల వాళ్ళకు ఏదో చెప్పి సర్దుబాటు చేసి పంపిస్తూ వుండేది అమ్మ.

"ఇన్ని అప్పులెట్లా అయినవమ్మా." అని నేనంటే - "ఇది సంసారమే తల్లి. నువ్వు పెద్దదానివైతే యీ పవచ్చుగాని సంసారమంటే చాల విషమమ్మా సరోజా" అం[illegible]టేది.

ఒకరోజు రాత్రి భోజనానంతరం నాన్న [illegible]

మంచమెక్కింది [illegible] మా నాన్నారు. అలవాటు ప్రకారం అమలాపురంలో మిగిలిన నాన్న [illegible] అమ్మ నేను ప్రక్క గదిలో కూర్చుని ఏదో మాట్లాడుకుంటున్నాము.

"అన్నాయి చదువు పూర్తయిందిగా. మరి ఎక్కడైనా మంచి సంబంధం చూస్తున్నారా?" అంటూ ఉంది అమ్మ.

"మళ్ళీ మొదలెట్టావ్ రామాయణం. మొన్నటి దాకా చదువు, చదువు అని గొడవ పెట్టావ్. ఇప్పుడేమో పెండ్లి పెండ్లి...ఇదేవరస...నన్ను కాసింత నిద్రపోనిస్తావా లేదా?" అన్నారు నాన్న [illegible].

"అయ్యో రామా! మీదంతా చోద్యమండీ. యిప్పటికే ఇరవై ఏండ్లు దాటుతున్నవిగదా. యింకా ముదిరితే దాన్ని పెండ్లాడే వాడుండొద్దటండీ?" అన్నది అమ్మ సాగదీస్తూ.

"ఆ విషయం నాకూ తెలుసు. నువ్వేం చెప్పక్కర్లేదు...యీ తెలివి యింతకు ముందేమైంది?" అన్నారు నాన్న.

"మీ తెప్పుడూ యింతే. మంచి చెడూ మాట్లాడే ప్రాప్తం కూడా లేదుగదా!" అని అమ్మ.

"ఏకు మాట్లాడే ప్రాప్తం లేకపోవటమేమిటి! ఇంత కథా! చేత మీదుగానే నడిచిందిగదా!" అని నాన్న.

మీరు ఏదేమ. నా చేత మీదుగా నడిచిందంటూ చెప్పకండి. అంతా విధి."

"కాబోలు. నాకేం తెలుసేవ్?"

కొద్ది క్షణాలు ఎవరూ మాట్లాడలేదు. మళ్ళీ అమ్మే అందుకుంది.

"అవధాన్లు అన్నాయిగారి సంబంధం మళ్ళీ కలుపుకుందామా?"

"ఎప్పుడో చిన్నప్పటి మాటలు పట్టుకుని తిరగడం? నేను వెళ్ళి వాడికాళ్ళు పట్టుకోనా ఏమిటి?"

"అంత తెలివితక్కువ దాన్నటండీ? నేను మాట్లాడం...ఏదో ఆడపిల్లగలవాళ్ళం."

"ఆడపిల్ల తండ్రినైనంత మాత్రాన అంత తగ్గవలె... మొన్న మా మరిది రాఘవయ్య చివరిసారిగా వెళ్ళి అడిగాడట...వాళ్ళు పిల్ల [illegible] పేలా, యిప్పిపేలా కట్నమిస్తామని వస్తున్నారట. ఇక మన రామశర్మ బావగారు మన కన్నా ఇరవై వేలన్నా యిస్తారా? అని వేళాకోళం చేశాడట అవధాన్లు...వాడి భార్య తులశమ్మ ఉంది చూశావ్...మూడు వేలు ఇస్తే చాలు లేదన్నయ్యా అందట."

"ఎంత దురాశ! ఏదో పిల్లకు మేనమామ కొడుకని. అయినవాళ్ళని అనుకున్నామేగాని... యిట్టి కొడుకుని నడివీధిలో వేలం పెట్టుకోలేదు పెళ్ళికానివ్వండి. దానికెక్కడో రాసిపెట్టింది." అన్నది అమ్మ నిట్టూరుస్తూ.

మా నాన్నగారి కళ్యాణి! తన కొడుకు ఇంజనీరు అనే గర్వం అవధాన్లు మామయ్యకుంటే, అనుకుందాం. ఆయన భార్య ఒక స్త్రీయే గదా. నాటి స్త్రీ యొక్క కష్ట నిష్ఠూరాలు గూర్చిగాని సభ్యత గూర్చిగాని ఆమె ఆలోచించేలా లేదు. తన కొడుకు నాకు ఇంజనీరు అయితే నేను మాత్రం తక్కువ తిన్నదేముంది? డిగ్రీ పుచ్చుకున్నాను గదా. స్త్రీ చదువు లెక్కలోకి రాదా?.. డబ్బుంటే నేనూ ఏ మెడిసనో చదువుదును గదా.

బావ నాకు మేనమామ కొడుకు గావటాన నేనే పెద్దరం తనువుగా పుంటుందేవాళ్ళమేగాని నేనెప్పుడూ బావనే పెండ్లాడాలని కోరలేదు. బావ కూడా నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని గాని, నాతో [illegible] గాని ఎప్పుడూ జరగలేదు. అలాంటి ఆశ నాకేమీ లేదు.

అయితే మా రెండు కుటుంబాలకు చెందిన బంధువులు మాత్రం మా యిద్దరికీ యీడూ జోడూ, అందం చందం సరిపోయిందని, మా యిద్దరికీ పెండ్లవుతుందని అంటుండేవారు.

ఒక ఏడాది గడిచింది నాకు ఊరికే పుండటం యిష్టంలేక, చేసేదేమీలేక పదిమంది హైస్కూలు పిల్లలకు ట్యూషన్ చెప్పటం మొదలెట్టాను. మా నాన్న మొదట కొంత చిరాకుపడినా ఆర్థిక పరిస్థితుల ప్రభావం వలన అంగీకరించాడు. నెలకో వంద రూపాయలు వస్తుండటాన ఖర్చులకు చిక్కులు తొలగినట్లు మా నాన్నకు కొంత వెసులుబాటుగా వుంది. నాకూ హాయిగానూ వుంది.

యీలోగా నాలుగైదు పెండ్లి సంబంధాలు చూడటమైంది. పిల్లవాడు నచ్చితే కట్నం మారెట్ ఎక్కువంటుతుంది. కట్నం తగ్గితే పిల్లవాని సరుకు నాసిరకంగా వుంది.

ఒక రోజు మా దూరపు బంధువొకరు నాకు సంబంధం తీసుకొచ్చాడు. కట్నం ఒక్క పదివేలు యివ్వటానికీ, పది సవర్ల బంగారం వాళ్ళ నాకు పెట్టటానికి అంగీకారం కుదిరింది. మరి యింకా అంతకంటే [illegible] లేదు.

కళ్యాణి [illegible] వివరాలేమిటో తెలుసుకోవాలని వుందా? వారు. పిల్లవాడు ఎం. ఏ. చదివాడు. ప్రస్తుతం [illegible] చేయటం లేదు. ఒక ట్యుటోరియల్ కాలేజీలో ప్రైవేట్ [illegible] ఉన్నాడు. నెలకో [illegible] రూపాయల జీతం అంటే [illegible] ఒక [illegible] భూవసతి ఉంది.

ఆకాశమంత పందిరీ, భూదేవి అంత అరుగూ లేకపోయినా నా పెండ్లి బాగానే జరిగింది. ఊళ్ళో బంధువర్గమంతా వచ్చింది. ఒక్క అవధాన్లు మామయ్య, ఆయన భార్య తులశమ్మ మాత్రం రాలేదు. బావ [illegible] వేసి వెళ్ళాడు.

ఒక [illegible] నా అత్తవారింటికి కాపురానికి పంపించారు. నాతో కూడా అమ్మ వచ్చింది. రెండు రోజులున్న తర్వాత యింటికి ప్రయాణమైంది. ఆమె [illegible] నాకు [illegible] చెప్పింది.

"అమ్మా [illegible] నువ్వెంత చదువుకున్నా యీ సంసారం [illegible] ఉండాలి. ఆ తమాషాలకు అనుగుణంగా నడుచుకోవాలి. [illegible] సంసార [illegible]. ఆ [illegible] పుంటుంది. నీ భర్త [illegible] ఎంత [illegible] అంత వి[illegible]యంగా వుండు. ఇక నే వెళ్ళొస్తా" అని అల నవ్వుతూ చెప్పింది.

"అమ్మా, నువ్వు అనుభవంతోని [illegible] చెప్పాలా [illegible]." అన్నాను [illegible].

అమ్మ వెళ్ళింది. ఆ రోజు రాత్రి భోజనాలు ముగిసేసరికి పది గంటలు దాటింది. అందరూ పండుకున్నారు. యింటినిండా నిశ్శబ్దం అలుముకుంది. నా గదిలో నేను నా వారికోసం ఎదురు చూస్తూ కూర్చున్నాను. పదిగంటలు దాటింది. [illegible] నిద్ర ముంచుకొస్తుంది. అయినా నిద్ర రావటంలేదు. ఒకటే విసుగ్గా వుంది. ఇంతలో శ్రీవారు వచ్చారు. నా మంచంమీద కూర్చున్నారు. [illegible] లేదు. నన్ను పలకరించనైనా [illegible].

అలా కొంతసేపు గడిచింది. నాకు కోపం ముంచుకొచ్చింది. ఎందుకిలా ప్రవర్తిస్తున్నారో నాకేమీ అర్థం కావటంలేదు. నేనేం చెయ్యాలో ..లేదంటే [illegible] కాని అమ్మ [illegible] చెప్పిన మాటలతో గొంతు పూడిపోయింది. నోటమాట రావటంలేదు. దుఃఖం పొంగింది. కళ్ళవెంట నీరుకారింది. ముఖం ప్రక్కకు త్రిప్పుకున్నాను. శ్రీవారు [illegible].

[illegible] అవతల పెట్టి [illegible].

"ఎందుకు ఏడుపు? ఏమైంది? ... ఏమిటీ కర్మ?" అన్నారు.

"ఏమీ లేదు...నేనొచ్చి మూడు రోజులైంది. మీరు ఒక్కరాత్రైనా యింటికి రాలేదు. నాకంతా [illegible] పుంది ..అమ్మ ఈ రోజే యింటికి వెళ్ళింది. నాకు మరీ దిగులేసింది. మీ రివ్వాళ కూడా [illegible] అనుకోలేదు." అన్నాను [illegible] లేచి కూర్చుంటూ.

"ఓస్. యిందుకా! ... మా కాలేజీ. మెట్రిక్ వాళ్ళకు పరీక్షలు దగ్గరపడ్డాయి. వాళ్ళకు రాత్రిళ్ళు [illegible] రాదు. అందుకే వారం రోజులూ [illegible] కూడా రాలేకపోయాను. ఈ రోజైనా మా అమ్మ [illegible] వచ్చాను. లేకుంటే వాళ్ళ పరీక్షలు అయ్యేదాకా యింటికి [illegible]." అన్నాడు.

"ఇంతోటి విషయం వాళ్ళ రిజల్ట్సు తెలిసిన తర్వాత గాని రాను అన్నారుగాదు." అన్నాను నవ్వుతూ. యీ మాటలు విని వారూ నవ్వారు. నేనూ నవ్వాను. యిద్దరం నవ్వుకున్నాం.

వాళ్ళపరీక్షలు పూర్తయినవి సెలవులూ పూర్తయినవి. రిజల్ట్సు తెలిసినై. సెంట్ పర్సెంట్ పాసైనారు. వారెంతో ఉత్సాహంతో వచ్చి ఆ వార్త నాకు చెప్పారు. గత సంవత్సరంకూడా [illegible] ఫలితాలు కావటంతో యీ సంవత్సరం విద్యార్థులు అదనంగా చేరారు ట్యుటోరియల్ కాలేజీలో. అందుకే యింకో టీచర్ని అదనంగా చేర్చుకోవాలనుకుంటున్నారట

ఒక నాడు వారికి భోజనం వడ్డిస్తూ అన్నాను.

"ఏమండీ నేనూ మీకాలేజీలో టీచరు చేస్తాను... మీకిష్టమైతే." అని.

'ఆల్‌రైట్...' అన్నారు ఒక్క క్షణం ఆలోచించారు. 'నీ గ్రూపేమిటి సరూ?' అడిగారు మళ్ళీ.

'ఎం. పి. సి.' అన్నాను.

"వెరీగుడ్... మా ప్రిన్సిపాల్‌తో మాట్లాడి చూస్తాను." అన్నారు.

ఏడు రోజులు గడిచింది. ఒకనాడు నన్ను కాలేజీకి తీసుకవెళ్ళారు. ప్రిన్సిపాల్‌తో పరిచయం చేశారు. తర్వాత నన్నొక క్లాస్‌రూంలోకి తీసుక వెళ్ళారు. మమ్మల్ని చూడగానే పిల్లలంతా లేచి నిలబడి 'నమస్తే టీచర్' అన్నారు. "సిట్‌డౌన్ ప్లీజ్" అంటూ వెళ్ళి కుర్చీలో కూర్చున్నారు వారు. ఒక పిల్లవాణ్ణి అడిగి ఇంగ్లీష్ టెక్స్టుబుక్ తీసుకుని నాకిచ్చారు. "నీ యిష్టమొచ్చిన లెసన్‌లో ఒక్క పేరా టీచ్ చెయ్యమన్నారు." ఇంతలో ప్రిన్సిపాల్ కూడా వచ్చారు.

కళ్యాణీ నాకు చెమట్లు పట్టినై. ముందుగా ప్రిపేర్ కాలేదు. ఏం చెయ్యాల్నో తోచక మా వారివంక బెంగగా చూశాను.

"నో ఫియర్ గో ఆన్" అన్నారు వారు నవ్వుతూ.

"భయమెందుకమ్మా. పాఠం చెప్పండి." అన్నారు ప్రిన్సిపాల్. నాకు నోట్లో మాటరాలేదు కళ్యాణీ! చివరకేలాగో ధైర్యం చేశాను. అరుపంక్తులున్న మొదటి పాఠం మొదటి పేరా టీచ్ చేశాను.

'వెరీగుడ్...యిహ చాలు...మిష్టర్ గోపాల్! మీ శ్రీమతి మా కాలేజీకి టీచరుగా లభించటం మా కెంతో అదృష్టం. అమ్మా సరోజా మీరు రేపే డ్యూటీలో జాయిన్ కావచ్చు." అని చెప్పారు ప్రిన్సిపాల్.

ఒకనాడు మా నాన్న దగ్గరనుండి జాబొకటి వచ్చింది. అమ్మకు వారం రోజులుగా జ్వరమనీ. ఆ రోజే కొంచెం తగ్గిందనీ రాశారు. ఆ జాబు ముందుగా మా వారు చదువుకొని నాకిచ్చారు. నేనూ చదివి - "ఏమండీ ఒక్కసారి మా యింటికి వెళ్ళి అమ్మా నాన్నను చూసివస్తా"నన్నాను. సరే వెళ్ళి త్వరగా వచ్చేయమన్నారు.

నేను పదిగంటల బండిలో మా ఊరు చేరాను. రిక్షా దిగి సరాసరి మా యింట్లోకి వెళ్ళాను. ఎవరో ఐదారేండ్ల పాప - "ఎవరు నువ్వు? మా ఇంట్లోకి వచ్చావేం?" అంటూ నా ముందుకొచ్చి నిలిచింది నేను నివ్వెరపోయాను! చుట్టూ చూశాను గోడల కేసి. నాకంతా క్రొత్తగాను, అయోమయంగాను ఉంది.

"మా అమ్మా నాన్నా లేరా" అన్నాను.

"మీ అమ్మ పేరేమిటీ?" అన్నదా పాప.

నేను తృంగిపోయాను. ఆ పాపవంక అలాగే చూస్తు నిలబడిపోయాను.

"ఎందుకలా చూస్తావూ?" అన్నది పాపం నేను తెప్పరిల్లి "మా అమ్మపేరు రామాయమ్మ." అన్నాను తడబడుతూ.

"రామాయమ్మగారా... వాళ్లా పక్కింట్లో ఉన్నారు అద్దెకు" అని పాప చెప్పగానే నాకు కాళ్లు వణికినై. అయినా చేసేది లేక నెమ్మదిగా పెలుపలకు వచ్చి, ప్రక్కింటి వాకిట్లోకి వెళ్ళి నిలబడి లోనికి చూశాను.

అమ్మ కూరలు తరుగుతూంది. నేనామెను గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయింది నాకు దుఃఖం పొర్లుకొచ్చింది. "అమ్మా" అని పిలిచాను. అమ్మ తలెత్తి చూసింది.

"రామ్మా సరోజా ...అక్కడే నిలబడ్డావేమే" అన్నది. పీటమీదినుండి లేచివస్తూ ఆమెను సమీపించగానే నా కండ్లవెంట ధారావాహికగా నీరు కారసాగింది.

"ఎందుకమ్మా ఏడుస్తావు! అల్లుడు రాలేదా?' అంటూనే అమ్మకూడా బావురుమన్నది.

అప్పుడే మా నాన్న ఫ్రేం విరిగిన కళ్ళజోడు గుండా చూస్తూ గదిలోకి ప్రవేశించాడు. గుర్తించలేకపోయాను. నాన్న మారిపోయాడు. మాసిన గడ్డం, చిరిగిన పంచె చిరుగులు కుట్టిన చొక్కా. నాకేసి ఒక్క నిమిషం చూశాడు నాన్న.

"సరోజా...వచ్చావా తల్లీ" అని నిట్టూర్చాడు. పై పంచెలో మూటకట్టుకు వచ్చిన సోలెడు బియ్యం తీసి అమ్మ కందించాడు. అక్కడే వున్న కుక్కిమంచంలో కూలబడ్డాడు.

నా పుట్టింటి స్థితి ఎలా దిగజారిపోయిందో చూశావా కళ్యాణీ! నా ఉన్నతికోసం, నా సుఖ సౌఖ్యాలకోసం తమ సర్వస్వం త్యాగంచేసి చివరకిలా చితికిపోయిన మా అమ్మ నాన్నలను చూస్తుంటేను. వారికి పట్టిన గతి తలచుకుంటేను నా హృదయం దహించుకు పోతూంది కళ్యాణీ. నేనెంత స్వార్థపరురాలనైనానో, నాపై నాకే అసహ్యం వేస్తుంది.

అల్లుని కట్నం ఐదువేలు, పెండ్లి ఖర్చులకు రెండువేలు వెరసి ఏడువేలకుగాను నాన్న యింటిని తాకట్టు పెట్టాడు. అనుకున్న గడువులోపల బాకీ తీర్చలేకపోయాడు నాన్న. పెట్టుబడుదారు మా యింటిని స్వాధీనం చేసుకుని అమ్మా నాన్నను వెళ్ళ నడిపించారు.

నే నిప్పుడేం చెయ్యాలి? ఏ విధంగా వారికి సాయపడాలి. యీ ముసలితనంలో, శక్తి ఉడిగిన దశలో యింత తృప్తిగా తిని విశ్రాంతి తీసికోవలసింది పోయి. సర్వస్వం కోల్పోయి అగచాట్ల బ్రతుకు వారెందుకు బ్రతకాల్సి వచ్చింది? ఎక్కడుంది దీనికి లోపం?

కల్యాణీ నేనే మాఅమ్మ నాన్నలకు కొడుకునై పుట్టినట్లయితే యీ నాడు వారికీగతి పట్టేదా? ... నేనార్జించే జీతపురాళ్ళతో. నేను కష్టించి సంపాదించే కూలి డబ్బులతో నా తలి దండ్రులను పోషించుకుంటూ ఉండనుగదా.

అయితే స్త్రీగా జన్మించటమే తప్పయిందా కళ్యాణీ! స్త్రీగా జన్మెత్తినంత మాత్రాన తనతల్లి దండ్రులను పోషించ కూడదా? నన్నొక వరాయివానికిచ్చి పెండ్లిచేసిన మోట నిజమే అంత మాత్రాన వారు దిక్కులేని పక్షులు కావాలా?

యీ రెండు రోజులు నాకిదే ఆలోచన. మూడో రోజు నాతల్లి దండ్రులవద్ద సెలవు తీసుకుని అత్తవారింటికి వెళ్ళాను. ఆ రోజు సాయంత్రం ఆరు గంటలకు మా వారు యింటికి చేరారు. వారు వస్తూనే మా వాళ్ళ క్షేమాన్నిగూర్చి అడిగారు. ఫర్వాలేదు బాగానే ఉన్నారని చెప్పాను.

రాత్రి భోజనాలైన తర్వాత వారు విశ్రాంతిగా యీజీచెయిర్లో కూర్చున్నారు. నేనూ వారికి దగ్గరలో ఒక కుర్చీ లాక్కొని కూర్చున్నాను.

"ఇంకా మీ పుట్టింటి సంగతులేమిటి సరోజా." అన్నారు మావారు.

అప్పుడు చెప్పాను మా తల్లిదండ్రుల దైన్య స్థితిని గురించీ, వారి దినపస్థుల గురించి. స్వంతం నిలువనీడ కూడా లేకుండా పోయిన పరిస్థితుల గురించి.

అంతా విన్నారు. "అయ్యో పాపం!" అన్నారు నొచ్చుకుంటూ. నా మనసులోని అభిప్రాయం వారి కెలా చెప్పాలో అర్థం కాకుండా వుంది చివరకు ధైర్యంచేసి అడిగాను.

"మావారికెలాగయినా మనం సాయపడాల"న్నాను క్షణం ఆలోచించారు మా శ్రీవారు. చివరికన్నారు.

"అది మనకెలా సాధ్యంసరోజ?" అని.

"అదికాదండీ ... నాకు కాలేజీలో యిచ్చే జీతంలో కనీసం నెలకో వందరూపాయలైనా మా నాన్నకు పంపిస్తా" నన్నాను.

"అట్లా ఎంతకాలం పంపగలం?" అని ప్రశ్నించారు.

యీ ప్రశ్నకేం సమాధానం చెప్పాలి కళ్యాణీ ... వారిలా అంటారనుకోలేదు నాలో ఆవేదనా, ఆవేశం, ఆశ్చర్యం ముప్పిరి గొంటున్నాయి.

"వారు బ్రతికి ఉన్నంతకాలం." అన్నాను మనసులోని ఆందోళన వ్యక్తపరచకుండానే.

"ఇదెక్కడైనా ఉందా?" అన్నారు నా వంక చూస్తూ తీక్షణంగా.

"ఎక్కడా లేనిది మనం మంచి పనుకున్నప్పుడు ఆచరించకూడదా?" అన్నాను ఆవేశంతో.

"మంచీ చెడూ నిర్ణయించేది సంఘం సరోజా...సంఘం" అని వారు కుర్చీనుండి లేచి వెళ్ళారు.

నాకు తల తిరిగిపోయింది. కూర్చున్న చోటి నుండి లేవలేకపోయాను. అలా ఎంతసేపు కూర్చున్నానో తెలీదు.

కళ్యాణీ సంఘమంటే ఏది? పదిమందీ కలిస్తే కదా సంఘం. అంటే లోకం. లోకం యిందుకు కాదంటుందా? లేక సంఘమనే పేరుతో పురుష పుంగవులు స్త్రీ జాతికే అన్యాయం చేస్తున్నారా?

ఒక పురుషుడు ఒక స్త్రీ భార్యా భర్తలుగా కాపురం చేస్తూనే, పురుషుడు తన తల్లిదండ్రులను పోషిస్తున్నట్లు స్త్రీ కూడా తన తల్లిదండ్రులను పోషించుకోకూడదా? అట్లని సంఘం శాసిస్తుందా?

ఇట్లు

నీ

సరోజ.